

PRED MAJSKIMI DEŽELNOZBORSKIMI VOLITVAMI

ODLOK SV. OFICIJA IN FRANCOZI V DOLINI AOSTE

Boj manjšine za vpliv in oblast v svoji domačiji - Kdo je odgovoren za sodelovanje s socialkomunisti?

Navodila Sv. Oficija, za katere stranke in kandidate smejo verniki oddati svoj glas pri volitvah in za katere jim je prepovedano, so imela, kot je bilo pričakovati, velik odmev po vsej Italiji in tudi v inozemstvu.

Vzrok ni v tem, da je Sv. Oficij prepovedal katoličanom glasovati za komuniste, zakaj to je že zdavnaj znano in samo po sebi umljivo, ker komunisti po svojem svetovnem naziranju zanikajo bivanje Boga in so zastran tega načelni nasprotniki sleherne vere in Cerkve in potemtakem tudi katoliške. Za slehernega pametnega človeka je zato jasno kot beli dan, da prepričan katoličan ne more s svojim glasom podpirati komunistov.

Novost v odloku Sv. Oficija pa je v tem, da verniki odslej naprej ne smejo voliti niti tistih strank in kandidatov, čeprav se označujejo za krščanske, ki se družijo s komunisti »ter jih s svojim delovanjem dejansko podpirajo«. To pomeni, da jim je prepovedano glasovati tudi za nekatere stranke, katere so imeli doslej za izrazito katoliške.

FRANCOZI V DOLINI AOSTE

Odlok Sv. Oficija zadene v prvi vrsti krščanske socialce na Siciliji, ki so se pod vodstvom poslanca Milazza odcepili od Kršč. demokracije ter s pomočjo opozicije, se pravi komunistov, socialistov, monarhistov in fašistov, prišli v deželi na oblast, seže pa živo tudi v politično življenje francoske manjšine v Dolini Aoste, kjer bodo 17. maja volitve v zakonodajno skupščino ondotne avtonomne dežele.

V Dolini nastopata v volilnem boju dve listi: na eni so demokristjani, združeni z liberalci, socialnimi demokrati in neodvisnimi, na drugi pa krščanska in narodna Aostanska zveza (Union Valdôtaine), povezana s komunisti in socialisti. Na tej listi so tudi znani katoliški javni delavci in njen nositelj je katoliški prvak odvetnik Marcoz.

RAZGLAS ŠKOFA BLANCHETA

Brž ko je Sv. Oficij izdal svoj odlok, je francoski škof iz Aoste Maturino Blanchet objavil poziv na vernike ter ukazal, naj se nalepi na vrata vseh cerkva v škofiji. V njem pravi, da se odredba sv. stolice nanaša kot nalašč tudi na »bolestni položaj«, ki je na žalost nastal v škofiji v času, ko se odloča »krščanska bodočnost naše ljubljene Doline«.

Msgr. Blanchet poudarja, da katoličanom ni dovoljeno sodelovati s socialkomunisti s tem, da stopijo z njimi na isto volilno listo, verniki pa ne smejo za tako listo gla-

sovati, čeprav so na njej kandidati, ki se označujejo za katoličane. »Verniki, kateri zavestno in svobodno prekrše ta navodila, se ne morejo pripustiti k zakramentom«.

Škofova okrožnica, ki nosi datum 14. aprila, je izzvala v vrstah francoske manjšine silno razburjenje, ker je prebivalstvo, kot smo že pisali, izvečine zelo verno in Cerkvi vdano. V veliko duhovno stisko so prišli zlasti tisti francoski katoličani, ki so narodno zavedni, in sicer zastran tega, ker se manjšina v Dolini Aoste nahaja v prav posebnem, izredno težkem položaju.

PRISELJEVANJE IN RAZNARODOVANJE

Dolina ima po štetju iz l. 1951 približno 100.000 prebivalcev, med katerimi pa Francozi ne tvorijo več prevladajoče in nesporne večine. Mussolini je tudi to manjšino neusmiljeno tlačil in brezobzirno raznarodoval. Kot na Južnem Tirolskem je uvedel v deželo nova industrijska podjetja, v katerih je trumoma nameščal priseljence iz notranjih predelov države. Zgradil je velike elektrarne, ki zalagajo s strujo razna mesta v Piemontu, razvil rudnike železa in kovinarsko industrijo ter tudi predilnice bombaža in umetne svile.

Vse to je bilo na zunaj gospodarski napredek, a je obenem služilo potujčevanju: v industrijskih središčih so doseljenci čedalje bolj izrivali domačine in postajali postopoma večina, istočasno so fašisti vsepovsod preganjali in odpravljali francoski

jezik. Ob koncu zadnje vojne je sicer francoski državnik Bidault izvojeval Dolino Aoste deželno avtonomijo, toda narodna manjšina je bila tedaj v svoji domačiji že močno oslajljena.

Ker je nujno morala računati s številnimi doseljenci, se je zvezala najprej s Kršč. demokracijo, pričakujoč, da predstavljajo načela krščanske morale, na kateri sloni ta stranka, najboljše in najbolj zanesljivo jamstvo za njen narodni obstoj in razvoj.

SPOR S KRŠČANSKO DEMOKRACIJO

Tako so italijanski demokristjani skupno s katoliško Aostansko zvezo (Union Valdôtaine) po vojni složno upravljali deželo, dokler ni prišlo leta 1954 do preloma. Francozi so se namreč ravno tako kot Južni Tirolci in Slovenci naših krajev prepričali, da so italijanski demokristjani v odnosih do narodnih manjšin v prvi vrsti Italijani in nacionalisti, in šele dolgo zatem — katoličani!

V nekaterih stvareh niso nič drugega kot nadaljevalci fašizma in celo spretnejši ter nevarnejši, kot je bil sam Mussolini. Mojstri so posebno v načrtnem naseljevanju ali kolonizaciji ozemlja narodnih manjšin, za kar so potrošili in trošijo milijarde in milijarde državnih sredstev, se pravi tudi davčnega denarja samih pripadnikov manjšin, zasledujoč pri tem cilj, da jih spravijo ob sleherno oblast in vsak odločilen vpliv v njihovi lastni domačiji.

Vprašanje dveh list

To in drugo je bilo vzrok, da je prišlo l. 1954 do popolnega preloma med Kršč. demokracijo in Aostansko zvezo in da so francoski katoličani v Dolini odpovedali sleherno sodelovanje z italijanskimi demokristjani v deželni vladi.

Kršč. demokracija se je zavoljo tega francoskim katoličanom kruto maščevala. Od rimskega parlamenta je dala izglasovati za Dolino Aoste nov volilni zakon, po katerem je bil odpravljen tako imenovani proporc, to je načelo, naj ima vsaka stranka v deželnem zboru toliko poslancev, kolikor znaša število njenih volivcev. Namesto tega je bilo določeno, naj ima tista stranka, ki je dosegla večino, čeprav je ta majhna, nepri- merno več sedežev, kakor bi ji po številu volivcev pripadalo.

Po tem zakonu so se novembra 1954 opravile volitve v aostanski deželni zbor, ki šteje vsega 35 članov. V volilnem boju so nastopile tri liste: demokrščanska s svojimi zavezniki, socialkomunistična in čisto fran-

coska Aostanske zveze. In kaj se je zgodilo? Demokrščanska, ki je zbrala 21.000 glasov, je dobila v deželni skupščini 25 sedežev, socialkomunistična s 16.500 glasovi 9 poslancev, francoska s 16.000 volivci, se pravi le s 500 manj kot socialkomunisti, pa le en edini sedež. Po proporcionalnem volilnem redu bi bila Aostanska zveza dobila 10 poslancev, tako jo je pa krivični demokrščanski zakon spravil kar ob 9 sedežev ter s tem politično uničil v lastni domačiji. Postavni predpisi so na žalost taki, da se v Dolini potegujeta lahko z upom na uspeh samo dve listi, medtem ko je tretja ali celo četrti že vnaprej obsojena na gotov poraž.

KDO ŽENE MANJSINO V SODELOVANJE S KOMUNISTI?

Ker se pa francoska narodna manjšina ni hotela dati izločiti iz političnega življenja Doline, je postavila svoje kandidate na

Christian Herter - Dullesov naslednik

Ker je Foster Dulles težko bolan, je Eisenhower imenoval za zunanjega ministra dosedanjega Dullesova namestnika Christiana Herterja.

Mož je, kot že ime kaže, ravno tako kot Eisenhower nemškega pokolenja. Njegov stari oče se je preselil pred enim stoletjem iz Stuttgarta v Ameriko, kjer je prav kmalu obogatel. Ker je bil zelo nadarjen stavbenik, je gradil razkošne palače milijardarjem, kot so Vanderbilti, Morgani in drugi, ter postal sam bogataš. Na stara leta se je preselil s sinom Albertom v Pariz. Ta se je tu oženil z Amerikanko in tako se je njegov sin Christian, današnji zunanji minister, rodil v Parizu.

O sebi pravi novi minister, da je kot otrok prej govoril francoski in nemški nego angleški, ker je njegova vzgojiteljica bila Nemka. Ko je imel Christian 9 let, ga je vendar oče poslal v Združene države, da bi tam dobil ameriško vzgojo in izobrazbo. In res je l. 1915 končal z odličnim uspehom svoje nauke na sloviti ameriški univerzi Harvard. Mladi Herter je podedoval tako veliko premoženje, da bi bil lahko živel brez dela, pa tega ni storil. Najprej se je javil kot prostovoljec v vojsko, a so ga odvrgli, ker je bil previsok in presuh. Meri namreč skoro 2 metra.

Diplomat na berglah

Zato je stopil v diplomatsko službo. Ob koncu prve svetovne vojne je bil na mirovnem zasedanju v Parizu zavoljo znanja tujih jezikov tolmač ameriške delegacije. Ponej se je udeleževal tudi v notranji politiki, bil več let poslanec in guverner zvezne države Massachusetts in naposled je postal državni podtajnik v zunanjem ministertvu, se pravi glavni Dullesov sodelavec.

Zasedanje v Vidmu

V Vidmu se je včeraj zaključilo zasedanje italijansko-jugoslovanske komisije, ki nadzoruje izvajanje sporazuma o obmejnem prometu. Komisija je v glavnem sklenila tole:

Imetniki prepustnice bodo smeli čez mejo po kateremkoli prehodu, ne da bi se morali vrniti po isti poti domov. Toda ta ugodnost velja le za prehode posamezne pokrajine, se pravi, da bo Tržačan lahko šel čez mejo n. pr. pri Skofljah, vrniti se bo pa lahko po kateremkoli prehodu na Tržaškem. Če bo pa Tržačan šel čez mejo skozi enega goriških ali videmskih prehodov, se bo moral vrniti spet po isti poti.

Tako imenovani »carneti« za motorna vozila bodo odpravljeni. Nadomestili jih bodo s posebnimi knjižicami, ki jih bodo ob vsakem potovanju skupno s prepustnico žigosali. Ker gre za spremembo enega člana sporazuma, morata sklep odobriti vladi, kar se bo zgodilo najkasneje v 3 mesecih.

Povečali so tudi količino določenih potrebnih, ki jih smeš nesti čez mejo. Tako boš odslej lahko ob vsakem potovanju imel pri sebi največ dva odprta zavojčka cigaret ter namesto 2 decilitrov žgane pijače 4.

Končno so sklenili, da bodo avtobusi, ki so vozili od Trsta do Umaga, odslej peljali do Novega grada ter se sporazumeli, da se čimprej ustanovi proga Nova Gorica — Trst.

Pređen je bil imenovan za njegovega naslednika, so ga zdravniki temeljito preiskali, da ugotove, ali bo mogel opravljati težko delo, ki ga čaka. Herter trpi namreč na revmatizmu v bokih ter je prisiljen hoditi izvečine na berglah. Kljub temu je pa mož izredne delavnosti ter je doslej vestno in točno opravljal vse svoje službene dolžnosti.

Herter bo v bistvu nadaljeval Dullesovo politiko, le da bo v svojih načinih morda prožnejši. Njegov prvi nastop pa dokazuje, da zna biti tudi zelo odločen in oster: sovjetski protest proti Ameriki, češ da z atomskim oboroževanjem Evrope dela na to, da bi se razbila pogajanja, ki se v kratkem pričnejo med štirimi velesilami v Ženevi, je Herter odbil ter ga označil za golo propagando in »hinavščino«. Eisenhower je rekel, da je Christian Herter »najpripravnejši« mož, ki si ga je mogel izbrati.

— 0 —

Spet Južni Tirol

Avstrijski zunanji minister Figl je imel na zasedanju tako imenovanega Evropskega sveta v Strassburgu govor, katerega besedilo je dal prej razdeliti med udeležence in časnikarje. V njem se je nameraval dotakniti tudi vprašanja Južnega Tirola. Poudariti je hotel, da Italija še zmerom ni izpolnila svojih obvez do nemške manjšine ter da s tem »ogroža skladno sodelovanje med svobodnimi narodi Evrope.« To je vzrok, da se tudi »svetovna javnost čedalje bolj začneja ukvarjati« z razmerami v Južnem Tirolu.

Ko so prisotni Italijani zvedeli, kaj namerava Figl, je poslanec Lucifero zahteval od predsednika zborovanja, naj zastopnikom Avstrije prepove omeniti Južni Tirol, češ da ne spada na dnevni red. Ker je predsednik ugodil zahtevi Italijanov, se je v avstrijski javnosti dvignilo ogorčenje in odnosi med sosednjima državama so se še bolj poslabšali.

Koroški Slovenci

Jugoslavija je v torek vložila preko svojega diplomatskega predstavnika na Dunaju nov pisani protest pri avstrijski vladi. Besedilo ni bilo objavljeno, a vemo, da se tiče krivic, ki se gode koroškim Slovencem.

Kako neznosne so razmere zlasti na šolskem področju, je razvidno celo iz pisanja vladi prijaznega avstrijskega lista Heute, kateri javno priznava, da bo moral novi dunajski parlament sprejeti nekatero **člene pred kratkim sprejetega zakona v manjšinskih šolah**: Tak, kot je, se lahko zlorabi proti staršem, da ne morejo svobodno izraziti svoje volje.

Minister Figl sam bi moral te spremembe nujno zahtevati, ker bo sicer zgubil sleherno moralno pravico govoriti o Južnem Tirolskem.

DUHTEČI FILM

V Spaniji vrtijo prvi »duhteči film«, katerega posebnost je v tem, da bo širil med igro najrazličnejše vonjave. Krstna predstava novega filma, ki so mu dali naziv: Vonjava zagonetke, bo meseca avgusta v ameriškem mestu Chicagu.

Nova Milazzova stranka

Krščanski socialci na Siciliji, ki so se odcepili od Kršč. demokracije, so imeli v Palermu svoj ustanovni občni zbor, tako da ima Italija danes dve stranki, v kateri so organizirani katoličani. Na zborovanju so zavzeli tudi stališče do odloka Sv. Oficija ter sprejeli resolucijo naslednje vsebine:

Kot posamezniki in kot politična stranka sprejemamo v polnem obsegu načela kat. Cerkve »in smernice njenih škofov, v kolikor se nanašajo na moralo in krščanski nauk. Naša moralna in politična ocena komunizma se natančno krije s stališčem Cerkve.« Zato se obvezujemo, da se bomo borili proti komunizmu in njenim pomagačem. S to izjavo pa nočemo nikakor omiliti dejstva, da »smo akonfesionalno (to je necerkveno ur.) in samostojno politično gibanje.« Ta naš značaj hočemo nasprotno danes še bolj naglasiti, in sicer predvsem zastran tega, da bi ne zmanjšali »ugleda božjega poslanstva Cerkve, presegajočega vse posvetno politično dogajanje.«

Občni zbor je sprejel resolucijo stoje z vzklikom.

VISJE PLAČE — NOVI DAVKI

Vlada je sklenila povišati državnim nameščencem plače in bo v ta namen letos potrošila 90 milijard 200 milijonov. Od 1. julija dalje bo vsak prejemal mesečni povšek 2.400 lir (upokojenec 1920), zraven za ženo in vsakega otroka do 14 let po 1500 dodatka, kar velja tudi za upokojence. Še službujoči nameščenec bo dobil za vsakega otroka od 14. do 21. leta večji mesečni prispevek, in sicer 2 tisoč lir.

Enake poviške bodo prejemali nameščenci poldržavnih ustanov, občin in pokrajin.

Milijarde si bo država priskrbela z novimi davki: zviša se prometni davek (IGE) za plesne dvorane, zabavišča, boljše restavracije, bare, brivnice itd. Najbolj bodo ljudje občutili podraženje tobaka, znatno več dohodkov bo država imela tudi od nogometnih in loterijskih stav.

POTVORJENA ZABELA

Po časnikih se je že dostikrat pisalo, da se v Italiji proda dosti več ponarejenega olja kot pristnega. To žalostno dejstvo, ki krade revnim slojem denar in zdravje, sta potrdila predsednik zveze oljne industrije Angelo Costa in profesor blagoznanstva na rimskem vseučilišču Arnaldo Foschini. Profesor je v tedniku L'Espresso zapisal, da je izmed desetih steklenic olja gotovo devet ponarejenih. Costa ga je zato tožil, češ da pretirava, ni pa zanikal, da je morda res vsako leto v prodaji pol milijona stotov sleparskega olja. Razprava bo dognala, ali ima prav blagoznanelec, ki je s poskusi dognal sleparije, ali tovarnar, ki priznava, da se prodaja potvorjena zabela, a samo nekaj — stotisoč stotov.

LETEČI OKLOPNIK

V ameriški vojski proučujejo uporabo najnovejšega orožja: letečih tankov. Lahki oklopniki se dvignejo en meter nad tla in drsijo po zraku s hitrostjo 300 kilometrov na uro. Tank ima na dnu posebne cevi, skozi katere spuščata silno zgoščen zrak, ki dvigne vozilo od tal. Za bitke od blizu bo novi oklopni voz strašno orožje.

Odlok Sv. Oficija in Francozi v Dolini Aoste

(Nadaljevanje s 1. strani)

eno izmed dveh list, in sicer na tisto, na kateri so tudi socialisti in komunisti. Francoski katoličani sicer priznavajo, da to zavestništvo ni prirodno, a da so jim ga demokristjani sami »vsilili«, ker je z njimi kot zakletimi sovražniki naravnih pravic manjšine vsak pošten sporazum nemogoč.

Nadvse žalostno pa je, da so francoski katoličani zašli s tem svojim sklepom v težak spor s Sv. Oficijem in lastnim škofom: z ene strani so po vesti in katoliški morali dolžni braniti obstanek in prirodne pravice svojega naroda, z druge strani pa morajo in hočejo ostati zvesti Cerkvi in slediti njenim navodilom. Kar se v njihovih dušah te dni odigrava, je prava žaloigra.

In kdo je tega kriv? Kdo je odgovoren za

duhovno stisko, s katero se sedaj muči toliko francoskih vernikov v Dolini Aoste?

Preveč enostavno in krivično bi bilo viniti vso krivdo na narodno manjšino in njene voditelje, kot mnogi to delajo. Največji krivci so po našem demokristjani, ker se pri ravnanju z manjšinami oddaljujejo od najosnovnejših smernic krščanske morale. Kot mogočna vladajoča stranka bi morali svoje šibke drugojezične brate v Kristusu, kjerkoli je le mogoče, ščititi in podpirati, toda namesto tega jih, kjer je le mogoče, zapostavljajo in v svojem nacionalizmu povrhu še raznarodujejo.

Oni menijo, da s tem služijo domovini, v resnici pa državi in Cerkvi samo ogromno škodujejo. Ker gre za vprašanje, ki je po našem sila važno, se bomo o priliki k stvari še povrnili.

Novi čezoceanski ladji

Pred dnevi so iz Rima sporočili, da bodo ladjedelnice v Trstu in Tržiču v kratkem prejele naročilo za gradnjo dveh 35.000-tonskih čezoceanskih potniških ladij. Zgradili ju bodo v dveh letih, in sicer na račun družbe FINMARE. Ladji bosta zamenjali Saturnio in Vulcano, ki danes plujeta na progi Trst — New York.

Gre vsekakor za važen dogodek, kajti tukajšnje ladjedelnice niso že dolgo zgradile nobene večje potniške ladje. Od takih naročil imajo koristiti ne samo delavci, temveč tudi razni obrtniki, kot n. pr. mizarji, pleskarji, dekoraterji itd.

Iz Genove je dospela še ena razveseljava vest: predstavnik angleške družbe B. P. Tanker Company je v nedeljo ob splostitvi 35.000-tonske petrolejske ladje izjavil, da bo njegovo podjetje pri gradnji novih ladij upoštevalo tudi ponudbe tržaških ladjedelnic.

Upati je zato, da bo tukajšnja najvažnejša industrija postopno začela reševati hudo krizo, v katero se je zadnje čase čedalje globlje pogrzelala.

POSOJILA ITALIJI

Rimska vlada je sklenila, da prevzame država polno jamstvo za posojila, ki ju Blagajna za Jug (Cassa per il Mezzogiorno) namerava najeti v inozemstvu za gospodarski napredek zaostalih južnih pokrajin republike, zlasti Sicilije in Kalabrije.

Eno posojilo bo dala Italiji »Mednarodna banka za obnovo in razvoj« v Ameriki, drugo pa Evropska investicijska banka v Bruslju. Gre za skupni znesek 40 milijard lir. Država jamči, da se bo obročno vrnila bankama glavnica in dogovorjene obresti.

RIM STEJE DVA MILIJONA

Prestolnica Italije je te dni dosegla 2 milijona prebivalcev. Ob narodnem zedinjenju je Rim l. 1871 štel 213 tisoč duš, bil je torej manjši kot naš Trst. Leta 1936 je prešel 1 milijon, danes jih ima dva.

Prebivalstvo narašča v prvi vrsti zavoljo tega, ker se ljudje sele iz vseh pokrajin v glavno mesto, in sicer povprečno 40.000 letno. Za Rimom prihaja Milan, ki šteje nekaj manj ko poldrugi milijon duš.

NEVARNO VREME

Mesec april je že od nekoč muhast in nezanesljiv. Po veliki toploti nam je nenadoma prinesel mraz.

V torek je kazal toplomer komaj šest stopinj nad ničlo. Drevje, zlasti sadno, ki je že začelo poganjati popje, je v nevarnosti, da pozebe. Kmetje na Goriškem so upali, da bodo že ta teden brali prve češnje, zdaj so pa v strahu. Tolaži jih le, da je drugod še slabše. V Avstriji je živo sebro zlezlo kar pod ničlo, na Dunaju in Solnograškem je zapadel sneg. Ravno tako v Toskani in Abrucih in celo na Vezuv, kar se aprila ni še zgodilo.

PARISKE HIŠE

V francoskem Uradnem listu je izšel odlok, po katerem so lastniki poslopij ob glavnih ulicah Pariza obvezani, da najkasneje do kraja l. 1960 osnažijo in prebarvajo pročelja svojih hiš. Pozneje nameravajo razširiti to dolžnost tudi na stranske ulice.

Vlada bo lastnikom šla na roko s posojili in podporami. Dobro bi bilo, da bi sličen predpis izšel tudi v naših krajih.

Po svetu

JAPONSKA — Ob severni obali japonskega otoka Hokaido bodo skušali uničiti okrog 5.000 morskih psov s tem, da bodo nanje streljali iz letal na reakcijski pogon. To pa zato, ker so lani povzročili ogromno škodo ribolovu.

AMERIKA — Družba General Electric je baje izdelala robot, ki bo zamenjal človeka na prvem poletu v vesolje. Sposoben je opravljati najbolj zapletena dela, njegova pglavitna prednost pa je v tem, da bo lahko varno letel skozi radioaktivne kolobarje, ki obkrožajo zemljo.

Neko ameriško podjetje je izgotovilo iz posebne snovi stenske plošče, ki se svetijo in grejejo, če se vanje vključi električni tok.

ANGLIJA — »Nobel-200« je avto s tremi kolesi, ki so ga pred kratkim izdelali v Angliji. V njem je prostora za dve odrasli osebi in za dvoje otrok. Vozi do 100 km na uro in potroši 4 litre goriva.

Patricia Berneth-Fine, ki so jo leta 1955 proglasili za najboljšo angleško gospodinjico, je vložila tožbo za razvezo zakona. Dejala je, da se njen mož premalo zanima za zakon, še manj pa za gospodinjstvo.

FRANCIJA — Iz uradnih podatkov izhaja, da Francozi zadnja leta popijejo manj vina kot nekoč. Potrošnja se je namreč zmanjšala za desetino, medtem ko popijejo za 15% več piva in za 2% več mleka.

V kaznilnici mesta Freisnesa je jetnik, ki je zelo podoben ravnatelju zapora. To je možakar nekega dne dobro izkoristil: neovirano je šel mimo stražarja, ki ga je zamenjal z ravnateljem, sedel v avto in se odpeljal. Ravnateljev sofer, ki je stal med vrati, je mislil, da hoče njegov predstojnik pokazati, kako dobro vozi avto.

KROZEK SLOVENSКИH IZOBRAZENCEV V TRSTU vabi na sestanek, ki bo v četrtek, 30. aprila, ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/1. Na sporedu je predavanje

»O ORGANIZACIJSKI TEORII«

Po predavanju razgovor o prihodnjem izletu in letovanju.

KROZEK SLOVENSКИH IZOBRAZENCEV V TRSTU vabi na celodnevni izlet, ki ga priredi v soboto, 25. aprila, v Lipico. Odhod z avtobusne postaje na trgu Libertà točno ob 9. uri. Če bo deževalo, bo izlet naslednji dan, to je, v nedeljo, 26. aprila.

Milanski velesejem

V prestolnici Lombardije, središču italijanske trgovine in industrije, so odprli 37. velesejem. Prva mednarodna razstava v Milanu je bila otvorjena leta 1881, ko se je Italija začela gospodarsko dvigati.

Iz prvih skromnih začetkov se je razvila v eno največjih vzorčnih razstavišč v Evropi. Pariške in zadnja razstava v Bruslju so bile bolj namenjene prikazovanju splošnega razvoja in napredka človeštva v vseh smereh znanosti in umetnosti. V Milanu je pa težišče predvsem na trgovskem in blagovnem razvoju. Tu so zastopane skoro vse države sveta z značilnimi novimi proizvodi. Zato se da milanski velesejem primerjati velikanskemu izložbenemu oknu, kjer se obiskovalec spozna z novostmi v industriji in obrti posameznih dežel. Tu se srečujejo zastopniki veletrgovine z vzhoda in zapada, pa tudi milijoni obiskovalcev — radovednežev, ki jih žene le želja po spoznanju napredka.

Prav v tej dvojni ločitvi obiskovalcev je tudi značaj tako zvanih »latinskih velesej-

mov« in »nemško-severnih«. V Nemčiji in v skandinavskih deželah obstoji število obiskovalcev povečini iz gospodarskih strokovnjakov, tu na jugu pa bolj iz potrošnikov in odjemalcev.

Računajo, da bo med 12. in 27. aprilom, toliko časa je sejmšče odprto, obiskalo velesejem nad štiri milijone ljudi.

Razstavljalcev je letos zastopanih 13.500 iz 35 držav. Najbolj veličastna je palača narodov, kjer v pol uri opraviš pot okoli sveta ter vidiš kot na platnu dežele in narode, od najmanj razvitih do visoko omikanih. Posebno pažnjo so razstavljalci polagali na prikaz atomske sile.

Izmed balkanskih držav je dobro zastopana Jugoslavija. V svojem oddelku kaže mesne in lesne izdelke, pletenine in preproge ter značilne domače likerje.

Na razstavi vidiš tudi na stotine majhnih, a koristnih iznajdb: od zmrznjene zelenjave, ki se leta ohrani sveža, do žepne radijske priprave, ki sprejema vse postaje.

Tržaškega

MILJE V STISKI

Generalni komisar Palamara je konec prejšnjega tedna sprejel člane odbora za zaščito miljskega gospodarstva, kateremu predseduje župan Pacco, ki je dr. Palamari obrazložil gospodarski položaj Milj, odkar so v ladjedelnici Felszegy odpustili 40% delavcev (374 oseb). V ladjedelnici Sv. Roka pa je od 674 delavcev in uradnikov ostalo v službi le še 274 oseb.

Župan je komisarja naprosil, naj se zana, da bi bili ponovno sprejeti v službo vsaj odpuščeni vajenci. Dr. Palamara je izjavil, da bodo vajence zaposlili v Tržaškem arzenalu in v drugih tržaških ladjedelnicah. Zanimati se hoče nadalje, da bo ravnateljstvo Felszegya dobilo nova naročila. Obenem je priporočil županu, naj občina sestavi nov načrt del, ki jih bo izvršila ustanova Selad.

LONJER

† Mihael Čok

V soboto je v tržaški bolnišnici izdihnil dušo 71-letni domačin Mihael Čok. Podlegel je zavratni bolezni, ki ga je za več mesecev priklenila na posteljo, ne da bi mu sodobna znanost mogla pomagati. Pogreba, ki je bil v ponedeljek, se je udeležila nepregledna množica domačinov in mnogi pokojnikovi prijatelji ter znanci iz Trsta in okolice.

Pokojnik je bil umen kmetovalec in skrben gospodar ter izhaja iz znane in ugledne lonjerske družine, katere člani so se zlasti pred in po prvi svetovni vojni aktivno udeleževali v političnem in kulturnem življenju tržaških Slovencev.

Naj bo pokojniku, ki je bil vse življenje narodno zaveden Slovenec in poštenjak, lahka domača zemlja! Hudo užaloščeni družini in sorodnikom izrekamo globoko sožalje, kateremu se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

NABREŽINA

Občinski svet je na seji, ki je bila v petek, med drugim sklenil vključiti v gospodarski načrt za leto 1960-61 primeren znesek denarja, s katerim naj se v poslopju, kjer je bil do pred kratkim nabrežinski otroški vrtec, zgradi večja dvorana. Pooblastil je obenem odbor, da sme poslopje oddati v najem zasebnikom, toda le za dobo treh let.

Svet je nadalje sklenil, da bodo občinski uslužbenci, ki bivajo v občinskih poslopjih, imeli odslej brezplačno stanovanje, ter obenem sprejel v stalno službo uradnico gospo Ido Caharija.

V komisijo, ki bo dodeljevala stanovanja v na novo zgrajeni ljudski hiši v Nabrežini, je bil imenovan svetovalec Ado Vižintin. V tem poslopju je 9 stanovanj, nadaljnjih 8 stanovanj pa bodo zgradili v kratkem.

DEVIN

Občina se zadnji čas prizadeva, da bi omogočila čimvečjemu številu ljudi dostop do morja. Nujno je zlasti urediti avtomobilski promet na cesti od vaškega trga do »portiča« in v »portiču« samem.

Da se na tej cesti zmanjša promet, je županstvo sklenilo preurediti okrog 2 tisoč kv. m zemljišča, ki se nahaja za šolo, tako da se bodo tu lahko ustavljali avtomobili. Enako površino zemljišča namerava občina kupiti od zasebnikov v bližini policijske vojašnice ter ga izkoristiti za pristajanje motornih vozil. Prostor bi obenem povezali s cesto, ki vodi k morju, in s tisto, ki mimo policijske vojašnice pelje v Stivan.

TEKMOVANJE PEVSKIH ZBOROV

Slovenska prosvetna zveza je priredila obsežno tekmovanje pevskih zborov, ki so v njej včlanjeni. Tekmovanja so se udeležili zbori iz raznih krajev na Tržaškem. V nedeljo so nastopili v Avditoriju najboljši zbori, ki so prišli v zadnje kolo tekmovanja.

Uvrstili so se takole: na prvo mesto zbor s Proseka - Kontovela s pevovodjem Milanom Pertotom; na drugo in tretje mesto zbora iz Bazovice in Doline, ki ju vodita Ubald Vrabec, oziroma Ignacij Ota; na 4. mesto se je uvrstil zbor iz Padrič (pevovodja Svetko Grgič). Tekmovali so v petju narodnih pesmi.

Na zaključnem koncertu v Avditoriju je nastopil obnovljeni Komorni zbor pod vodstvom Ubalda Vrabca in se lepo predstavil. Nastopil pa je izven konkurence.

Upati je, da je tekmovanje poživilo med ljudmi veselje do lepega slovenskega petja.

RAZSTAVA GOVEJE ŽIVINE

Kmetijsko nadzorništvo sporoča, da so v teku priprave za 2. razstavo goveje živine sivorjave pasme, ki bo v nedeljo, 17. maja, pred županstvom v Dolini.

Namen razstave je pokazati napredek, ki ga je po vojni dosegla domača živinoreja. Za uspehe imajo največ zaslug živinorejci, ki so v to važno panogo kmetijstva vložili precej denarja.

Razstave se bo udeležilo s približno 230 glavami živine 130 živinorejcev iz Ricmanj, Boršta, Zabrežca, Krogelj, Boljunca, Doline, Mačkovelj, Prebenega in Loga.

Zivino si bodo ogledali predstavniki ministrstva za kmetijstvo, živinorejski strokovnjaki iz beneških pokrajin in drugi oblastniki.

Avsenik v Dolini

Fantje in dekleta iz Doline bodo v nedeljo, 3. maja, priredili tradicionalni »Ples pod mlajem«. Kot vsako leto bodo na vaškem trgu postavili nad 14 m visoko smrekko, pod katero bodo namestili plesišče.

Ta dan bo v Dolini nastopil znani in priljubljeni kvintet **Avsenik**, ki je ob lanski prireditvi naravnost navdušil občinstvo. Prepričani smo zato, da bodo ta dan obiskali Dolino številni Tržacani in okoličani. Ob tej priliki bo v vasi tudi razstava vin iz Tržaškega brega, ki jo priredi občina.

NOV INŽENIR

Prejšnji teden je na ljubljanskem vseučilišču z uspehom položil diplomski izpit iz strojne tehnike g. Andro Čok iz Sv. Ivana pri Trstu.

Novemu inženirju priskrbeno čestitajo vsi njegovi svetoivanski prijatelji. Čestitkam se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

Virgilu Ičeku v spomin

Komaj je bila Edinost objavila poročilo o napadu na Narodni dom, ko je Il Piccolo priobčil članek, da pove v njem svoje mnenje o naši manjšini.

Človek bi bil pričakoval, da bo »liberalni in demokratični« tržaški dnevnik obsodil brez pridržka vsaj očitna nasilstva, ki so se tedaj izvajala nad našim narodom. Toda koder je tako mislil, se je pošteno motil. Namesto da bi Il Piccolo obžaloval in ožigosal fašistične zločine, je v članku, ki je nosil zafkrljiv naslov Il gigo italiano — Italijansk' jareni — napadel Slovence in Hrvate.

»Slovanski časopisi in agitatorji,« je napisal, »ne zamude nobene priložnosti, da v imenu pravice in pod krinko zakonitosti ne vpijejo proti neznosnim razmeram, v kate-

35. Dr. E. BESEDNJAK

rih žive tukajšnje skupine Slovanov po krivdi italijanske vlade in italijanskega prebivalstva. Večkrat smo s številskimi in dejstvi dokazali lažnivost takih trditev... Tudi v volilnem proglasu Edinosti so neznosne razmere Slovencev in Hrvatov orisane v najtemnejših barvah. Jugoslovansko časopisje onstran Julijske krajine pa razširja te laži po vsej Evropi, da bi ganilo sočutne branitelje tlačanih narodov.«

»VITIMISMO« ALI PREGANJAVICA

Ko berem te besede, objavljene v Piccolu pred 38 leti, se mi zdi, kot da so bile tiskane danes. Saj nam isti list in vse drugo laško nacionalistično časopisje še zmerom očita, da ne delamo drugega, kot da se brez prestanka pritožujemo proti krivicam, ki se gode našemu ljudstvu. Krivice obstoje po njihovem seve samo v naši domišljiji. Slovenci so pač duševno bolan narod, ki vidi vsepovsod strahove in odkriva v vsaki figi, kako je žrtev preganjanja. To bolezen imenujejo italijanski nacionalisti, kot čitamo v njihovem tisku, »vittimismo slavo« ali »slovansko preganjavico.«

Tako je dandanašnji in tako je bilo pred 38 leti. Takrat se je za Piccolom takoj javilo k besedi tudi glavno glasilo primorskih fašistov Popolo di Trieste ter pozvalo Edinost, naj pove in raztolmači, s kakšno pravico piše, da žive Slovenci in Hrvati Julijske krajine pod »strahovlado« in »izven zakona.«

Fašistom sem takoj odgovoril z uvodnikom »Beseda o strahovladi.« V njem sem dejal, da nam ni potrebno priklicati javnosti v spomin vseh nasilstev in krivic, ki so jih fašisti zagrešili zadnje mesece nad našim ljudstvom, temveč naj Popolu di Trieste »zadostuje, da ga seznanimo s poročili, katera smo prejeli danes iz Istre.«

BOJ PROTI NAŠIM UČITELJEM IN ŠOLAM

Prvi dopis se je glasil, da so 20. aprila fašisti v Pazinu hodili od hiše do hiše hrvatskih družin, zahtevajoč od staršev, naj do 1. maja prepisujejo svoje otroke v italijansko šolo, grozeč, da bodo vsem tistim, ki se ukazu ne pokore, zažgali hiše.

Drugo poročilo nas je obveščalo, da so se istega dne zatele v Pazin tri učiteljice iz Žminja, od koder so jih pripodili fašisti. Ena od učiteljic je rojena v Žminju in biva tam pri starših, dve ostali sta z otoka Krka. Črno-

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

GORISKI MESTNI SVET

Naš občinski svet je imel prejšnji teden dve seji. V sredo je dalj časa razpravljal o interpelaciji, ki so jo vložili socialni demokrati prof. Zucalli, dr. Devetak in Candussi. Ti so zahtevali, naj jim župan pojasni, kaj je s prizivom, ki ga je podjetje za izterjevanje trošarine Bozzini-Gionchetti vložilo na državni svet. Kot znano, je državni svet začasno ukinitel sklep občinskega sveta, ki je konec lanskega decembra poveril izterjevanje trošarine novemu podjetju INGIC.

Svet je nato sklenil postaviti na Pokrimtem trgu hladilnik, ki ga potrebujejo zlasti prodajalci rib. Za to napravo bo občina potrošila 3 milijone 124 tisoč lir. Svet je nadalje odredil, da se asfaltirajo dohodi k bolnici v ulici Vittorio Veneto, uredi kanalizacija v ulici Codelli in da se postavijo v mnogih predelih mesta fluorescentne žarnice.

Dalj časa je svet razmotrival predlog, naj občina kupi 7157 kv. m. zemljišča na oglu ulic Torriani in Brigata Pavia, kjer bi zgradili za Stražice novo cerkev. Zemljišče naj bi nato darovali škofiji, čemur pa sta ugovarjala saragatovec Zucalli in komunist Battello, ki sta zahtevala, naj škofija v zameno da nekaj svojega zemljišča. Predlog odbora je bil sprejet s 26 glasovi, ki so jih oddali tudi g. Bratuž, dr. Kacin in dr. Sfiligoj.

V petek so na tajni seji razpravljali o namestitvah novih uradnikov in o odškodnini članom in predsedniku upravne komisije mestnih podjetij; sklenili so, da bo predsednik dobil 30 tisoč lir odškodnine na leto, člani pa po 2.500 za sejo. V službo bodo sprejeli tri uradnike z akademsko izobrazbo, ker bodo trije sedanji upokojeni.

Na javni seji je svet imenoval župana dr. Bernardisa za svojega zastopnika pri ustanovi za prirejanje kulturnih prireditev Città di Gorizia. Dosedanji zastopnik svetovalec Agati je namreč odstopil.

Omeniti moramo še, da se je monarhist Pedroni na seji v petek predpreteklega tedna, ko je svet razpravljal o prispevkih za okoliške župnike, grdo obregnil ob slovenske duhovnike v goriški mestni okolici. češ »da italijanskemu prebivalstvu v svojih duhovnijah kratijo jezikovne pravice«. Pedroniju povemo le to, da ne sliši slovenski vernik niti v Tržiču niti v Ronkah niti v Krminu slovenske besedice v tamkajšnjih cerkvah, medtem ko je znano, da čita v okoliških slovenskih vaseh slovenski župnik vsako nedeljo evangelij v italijanskem jeziku in ima tudi kratek nagovor le za dve italijanski družini.

IZ STEVERJANA

Svoje vinske gorice smo mnogi Števerjanci v zimskem času preorali in izravnali s pomočjo treh velikih traktorjev, ki so bili vso zimo ob lepih dneh zaposleni. Lahko rečemo, da je človek kar vesel, ko opazi celo vrsto novih, lepo obdelanih vinogradov. Letina sedaj dobro obeta. Kmetovalce pa muči skrb, kako in komu bodo prodali vino, ki ga je ostalo še mnogo v kletih. Vinska kupčija je žal slaba.

Tudi letos bo naša mladina, ki se za kulturno delo rada in mnogo žrtvuje, priredila 1. maja praznik dela. Pri prireditvi bodo sodelovala tudi društva iz Gorice in slovenskega podeželja. Upamo, da tudi to pot ne odrečejo svojega sodelovanja Tržačani.

Ponovno se moramo Števerjanci pritožiti zaradi slabega vzdrževanja ceste skozi Grojno. Goriško občino pozivamo, naj cesto enkrat zares temeljito popravi.

Z OSLAVJA

Mestno avtobusno podjetje ATA sporoča, da je na željo Oslavcev in Pevmčanov spremenilo vozni red avtobusa št. 8. Avtobus, ki je doslej vozil z glavne postaje v Gorici ob 19.10, odhaja od ponedeljka, 13. t. m., dalje iz Gorice ob 20. uri in vozi skozi Podturen. Z Oslavlja pa odhaja ob 20.30 in ne več ob 19.30.

IZ DOBERDOBA

Že od nekdaj ima naša občina več tako imenovanih jusarskih zemljišč, to je takih, ki so sicer last občine, a s katerimi ta ne more svobodno razpolagati, ker imajo prebivalci na njih pravico zlasti do pašnje in pobiranja drv.

Občina se je že več let trudila, da to vprašanje zadovoljivo reši v korist občanov in skupnosti. Pred kratkim je bil v Doberdobo komisar za jusarska zemljišča dr. Palermo, ki je v zadevi razpravljal z županom.

Občina zlasti želi, da bi nekatere parcele lahko prodala tistim kmetovalcem, ki imajo poleg svoje posestvo in bi ga s tem zaokrožili.

Županstvo zato sporoča prizadetim posestnikom, naj napravijo prošnjo za nakup parcel, ki mejijo na njihovo posestvo, a so sedaj jusarske. Prošnjo je treba vložiti na občinskem uradu, a naslovljena naj bo na pokrajinskega komisarja za jusarske pravice v Trstu. Pri tem poslu je treba vsekakor skrajne previdnosti, da ne pride med občani do hudih in dolgotrajnih sporov.

IZ SOVODENJ

V soboto sta se v naši cerkvi poročila Ivo Petejan in Breda Lutman. Vaščani, prijatelji in znanci jima želijo obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v novem življenju. Voščilom se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

OPOZORILO KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo sporoča, da veljajo za olje, ki ga uporabljajo kmetje za pogon strojev in za sušilnice, te cene: olje prve vrste stane 2.570 lir, druge vrste pa 2.160 lir za stot.

V cenah je vračunan tudi prometni davek. Za pretakanje olja ni treba plačati nobenega dodatka, pač pa prodajalec lahko računa po 200 lir od stota olja, če kupcu posodi sod.

Dne 1. maja dobi veljavo tudi predpis, po katerem mora biti petrolej za kmečko rabo violičasto pobarvan. V ta namen bodo uporabljali po en gram barvila za vsak stot petroleja.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje na 4. strani)

srajčniki so pozvali, naj takoj spremene hrvaško šolo v italijansko, sicer da morajo nemudoma zapustiti Žminj. Raje ko da bi se podvrgle protizakonitem ukazu, so odšle iz vasi tako, da je ljudska šola danes v Žminju zaprta.

Fašisti so se pa vrgli celo na ondotno nedolžno šolsko mladino, ko se je, nič hudega sluteč, vračala od pouka domov. Otroci so vrešče in v strahu bežali pred tujimi ljudmi na vse strani, a nekatere so fašisti vendar dobili v svoje roke. Malčkom so iztrgali iz rok učbenike ter jih na cesti sežgali.

SV. PETAR V ŠUMI IN TINJAN

Nadaljnji dopis je prispel Edinosti iz Sv. Petra v Šumi. V njem je bilo rečeno, da so fašisti naslovili na tamkajšnjega hrvaškega učitelja ultimatum, spremljan s primernimi pretinjami, da se mora v osmih dneh oddaljiti iz občine. Ker ni našel nikjer zaščite, se je grožnjam vdal ter odšel. Proti vsem zakonskim predpisom je moral zapustiti svoje službeno mesto. Posledica je bila, da so tudi otroci iz Sv. Petra v Šumi — **ostali brez učitelja!**

Mnogo hujši pa so bili dopisi iz Tinjana. Tam se fašisti niso zadovoljili z grožnjami, ampak prešli k očitnim zločinskim nasilstvom. Edinost je že 19. aprila obvestila javnost, kako so fašisti vdrli v stanovanje odsotnega nadučitelja D. Lukeža in uničili vse, kar jim je prišlo pod roke. Pohoštvo so zmetali na ulico in **ga sežgali**. Družino so spravili ob vso obleko, odeje in perilo, ob vso posodo, zalogo hrane in vina ter nadučitelja oropali tudi njegovih knjig.

Škoda, ki so jo povzročili, je znašala 30.000 lir, kar je tedaj pomenilo pravo premoženje. Lukeževa žena se je morala preseliti iz Tinjana v Lovran in prositi dobre ljudi, da ji v stiski pomagajo. Kako je vse to bila gola resnica in ne plod »slovanske preganjave«, je bilo razvidno že po tem, da je Edinost objavila tedaj naslednji poziv: »Obračamo se do vseh naših ljudi s prošnjo, naj priskočijo gospe Miciki Lukeževi čimprej in izdatno na pomoč, da si zopet lahko nabavi najpotrebnejše pohištvo in obleko.« Darovi, je pisala Edinost, naj se pošljejo naravnost gospe Lukeževi v Lovran, Oprić 123, ali na upravo našega dnevnika.

»ODLOČNO SE BOMO PROTI VAM BORILI«

Kako naj se take razmere, sem zaključil uvodnik, označijo drugače kot s strahovlado? Dokler država ne izroči oblasti fašistom, jih moramo smatrati za navadne državljane, s katerimi smo pred zakoni enakopravni. Oni nimajo nobene pravice strahovati našega ljudstva, omejevati osebne svobode naših ljudi, jim groziti in požigati njihove lastnine. Vsa ta dejanja so protizakonita.

Toda nikjer ni oblastva, ki bi nam pomagalo, nikjer mesta, kamor bi se lahko zatekli, da bi se uveljavil zakon v našo obrambo. Mi moremo potemtakem le ugotoviti, da živi naše ljudstvo **izven zakona**. »Ker se zavedamo,« sem zaključil članek, »da imamo opravka z nasprotnikom, kateremu moremo govoriti naravnost in brez slepomišljenja, končujemo z nastopno izjavo: Mi vas bomo pobijali in se odločno proti vam borili do trenutka, ko nehate udrihati po našem ubogem ljudstvu.«

(Nadaljevanje)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Čedadski kanonik msgr. Petričič je obhajal pred dvema nedeljama tudi pri nas na jako slovsen način 60-letnico svojega mašništva. To je storil iz ljubezni do našega ljudstva, ki je zanj vsestransko skrbel, ko je bil v središču Beneških Slovencev več let župnik. Da je naša farna cerkev tako lepa, je v prvi vrsti zasluga tega izredno delavnega in za duhovno ter zemeljsko srečo Slovencev vnetega moža, kateremu je hvaležno šempetersko ljudstvo, kakor je poudaril slavnostni pridigar župnik Peter Hvalica, nadelo najlepši pristavek, ki more dčiti pravega božjega narodnega služabnika: »župnik ubogih«. Slavljenčevi zahvalni daritvi so prisostvovali vsi duhovniki današnjih župnij, katere so bile tedaj, ko je on pri nas župnikoval, le od njega odvisne kaplanije.

Spoštovani in ljubljeni duhovnik, katere mu tudi v Čedadu bije srce v ljubezni do hudo preizkušene domačije, se je z vzvišeno preprostostjo ganjen zahvalil, rekoč, da ni bil nikoli nič drugega kot navaden duhovnik, služabnik božji, vdan svojemu ljudstvu.

— 0 —

V marcu je na devetih obmejnih prehodih v naših krajih, prekoračilo državno mejo skupno 16.489 potnikov; od teh je bilo 13.414 jugoslovanskih in 3.075 italijanskih državljanov. Predpreteklo nedeljo so odprli nov dvolastniški prehod pri Grmeku.

IZ RONCA

Pod skupnim imenom Ronac označujemo 15 po strmini posejanih vasic pod hribom Sv. Jurija na levem bregu Nadiže v podboneški občini. Vasice imajo tale imena: Brocana, Jejci, Domenezi, Birenta, Kranrove, Lahove, Pokovac, Klarova, Osjak, Butara, Tuomac, Sturm, Uodnjak, Skubini in Orjehuje. Vse spadajo pod župnijo Ronac, ki šteje 540 duš.

Ronac slovi po zelo okusnem sadju, zlasti jabolkih (sevkah) in breskvah, ki so po-

leg živinoreje glavni vir dohodkov. Ti so pa preskromni, da bi prebivalci od njih mogli živeti. Zato se v zadnjih časih kar trumoma izseljujejo.

V Roncu sta bili do pred kratkim kar dve mlekarni. Toda zaradi izseljevanja mlajših ljudi in propadanja živinoreje sta obe zabredli v krizo in bili na tem, da ju zaprejo. Za srečo so se pa našli pametni in pogumni možje, ki so kljub raznim oviram zgradili eno samo lepo in moderno mlekarno, v kateri bodo lahko pridelali dnevno do 20 štotov mleka. Poslopje in oprema sta stala nad 11 milijonov lir. Na prizadevanje senatorja Pelizza je vlada prispevala 4 milijone 700 tisoč, ostale stroške je pomagalo poravnati Kmetijsko nadzorništvo v Vidmu; na pomoč so priskočile tudi druge ustanove.

Poslopje so otvorili in blagoslovili na belo nedeljo. Slovesnosti so se udeležili ljudje iz vse doline, med njimi predstavniki občine, poslanec Ceccherini, pokrajinska svetovalka gospa Brolo Sellan, nadzornik gozdarske uprave dr. Calzolari ter nadzornik dr. Braidotti.

Pri slavlju pa smo pogrešali senatorja Pelizza, ki so ga poslji zadržali v Rimu. Odsočnost je opravičil z lepim pismom, obenem je poslal revnemu Roncu 300 tisoč lir podpore.

IZ TIPANE

V sredo, 15. t. m., sta se vračala proti domu na avtomobilu 30-letni občinski tajnik A. Constantini in naš župnik Anton Vidmar, ki je 69 let star, iz bližnje vasi, kjer se je obhajal praznik dreves. Ko sta dospela na glavno občinsko cesto, sta se na precej ozkem ovinku znašla pred avtom 1100, ki ga je krmaril 20-letni Ivan Garlan iz Nem. Aba vozača sta se skušala izogniti trčenju, a v svojem prizadevanju žal nista uspela. V Garlanovo vozilo se je z vso silo zagnala Fiat 600, v katerem sta sedela tajnik in župnik. Fiat se je prevrnil v obcestni potok, tajnik ni bil poškodovan, pač pa se

je g. župnik precej hudo ranil na glavi. Zdravnik sodi, da bo ozdravel v 10 dneh. Vsi župljani želimo, da bi se čimprej čil in zdrav vrnil domov.

V naši vasi je umrla pred kratkim 83-letna Ana Varraz, poročena Novak. Pokojnici naj sveti večna luč, sorodnikom pa izrekamo vaščani globoko sožalje.

IZ TOPOLOVEGA

Vso vas in okolico je močno pretresla smrt našega 63-letnega domačina Aleksandra Gorjupa, ki je umrl pred kratkim v čedadski bolnici. Tja so ga prepeljali, ker je pri delu v vinogradu nesrečno padel in se zadel ob kamen ter si razbil lobanjo. Po prihodu v čedadsko bolnico je drugi dan umrl. Naj mu sveti večna luč. Njegovi užaloščeni družini in sorodnikom pa izrekamo iskreno sožalje.

NAGRADE ZA KMETOVALCE

Pri IX. natečaju za izboljšanje hlevov in greznic so tudi letos nagradili več slovenskih kmetovalcev iz Beneške Slovenije.

V Sovodnjah sta bila odlikovana Marij Zuonella in Jožef Podorješčak; v Tipani Evgen Zussino, Uštin Budulič in Fiorindo Giacomini; v Fojdi Virgil Matjelič in Amorina Kont; v Podbonescu Kamil Birtič, Ignacij Sturan in Aleksander Špekonja; v Šlenartu Alojzij Vogrič; v Šempetru Jurij Manzini; v Srednjem Enzo Černetič in Angelina Štulin; v Ahtnu Evgen Petricchiutto; v Nemah Grazia Pividori in Pio Comelli, na Brdu pa Jakob Milaro.

UKVE

Lani so v naši župni cerkvi bila izgotovljena marsikatera preureditvena dela. Postavljeni so bili med drugim trije novi oltarji, ker so bili stari leseni že vsi prepereli. Prenovljena je bila tudi kapela, posvečena sv. Boštjanu. Dela so stala nad 4 milijone lir, ki so delno že plačani. Dolg znaša sedaj nad 2 milijona in za njegovo poravnavo išče g. župnik pomoč pri faranih. Toda mnogi so zelo nevoljni na župnika, ker je vsa dela izvršil na lastno pobudo, ne da bi vprašal za mnenje cerkvene ključarje, ki so svoj čas vedno pomagali upravljati cerkveno premoženje.

78

V SONCU IN SENCİ

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Okrog dolge mahagonijeve mize je bilo razpostavljenih dvanajst usnjatih naslanjačev. V kotu pri oknu pa visok pisalnik, kjer je cesar prebiral spise pred sejami. Po stenah so visele težke, brokatne zavese. Angleški kamin je tudi v pozni spomladi še bil zakurjen.

Ko so prihajali ministri ali dvorni svetniki k tajnim posvetom, so na nasprotni steni ugledali značilno sliko: predstavljala je nagli prijezd težke konienice, ki je v zadnjem trenutku prišla rešit v grad cesarja Ferdinanda II., ko so mu leta 1619 protestantski plemiči že potiskali pero v roko. da bi jim podpisal listino verskih svobosčin. Topot konjskih kopit je preplašil

upornike, da so se razbežali, in cesar je bil rešen.

Tako je tudi cesar Franc Jožef, obdan od vseh nezadovoljnih podložnih narodov, upal, da ga bo iz vseh težav še vedno reševala armada. Uštel se je tudi pri tem računu. V svoji starokopitnosti ni hotel vpletati nobenih časom potrebnih sprememb. Svojemu ministrskemu predsedniku grofu Auerspergu je venomer ponavljal: Le novosti ne vpeljajte! Rad je imel okrog sebe same nekdanje stare generale in feldcajgmajstre! Avstrijski armadi ni manjkale ne discipline ne vdanosti, ni pa imela niti opreme niti orožja, ki bi ne bilo tako kot še leta 1890.

Cesar sam je porabil več kot polovico

delovnega dne za vojaške zadeve. Toda za kakšne? On ni bil vojak, ampak le vojaški birokrat, ves uperjen v malenkosti. Čutil se je kot steber trdne avstrijske vojske, če je poznal do zadnje pičice vse točke vojaškega pravilnika in predpisov za uniforme. Preučeval je z vso vnemo, kako daleč narazen morajo biti vsite na častniških suk-njičih gumbnice. To pa ne samo za avstrijske polke, ampak tudi za tuje, kjer je bil on častni poveljnik. Preštudiral je kot važno vojno zadevo, kakšna boji uniforma nekega danskega bataljona, ki je nosil njegovo ime.

Pri vojaških paradah, te so bile zanj polglavito vojno opravilo, je brž opazil, da šestnajsti mož v peti vrsti nima dovolj svetlo pološčenih škornjev. Snaženje pušk je v armadi zavzelo toliko časa, da sploh niso generali utegnili misliti na bolj potrebne topove.

Od take armade je upal, da bo podprla in z bajoneti vzdržala njegov majavi prestol.

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

[4] DUŠAN DOBRAVEC: *Zakaj smo in ostanemo Slovenci*

Narodni izkoreninjenci

Preden zaključim, se mi zdi potrebno opozoriti še na pojav, ki se sicer ne tako izrazito kot drugod, toda vendarle tudi pri nas širi in s katerim sta združeni narodna brezbriznost in mlačnost. To je pojav iztirjene mladine. Pri izkoreninjenih mladincih in mladinkah je značilno, da so izgubili vsak etični čut. Zanje je odločilno samo eno: njihovi nagoni. Tem se slepo prepuščajo brez slihernega samopregovaranja. Ze iz mladega so več ali manj prepuščeni samim sebi. Družina, ki bi morala dati mlademu človeku temeljno etično in narodno zavest, mu zaradi gmotnih težkoč in včasih zastran lastnega moralnega razkroja ne nudi več tiste opore, ki jo od nje mladi ljudje upravičeno pričakujejo. Naša šola se zaradi političnih razmer omejuje zgolj na strokovni pouk in prepušča narodno in delno tudi etično vzgojo izvenšolskim organizacijam. Te pa so izgubile stike z dobrnim delom mladine. Taki mladinci postanejo ponavadi žrtev ok-

lja. Njihova duševna hrana so razni »lumetti«, ilustrirani časopisi, filmi, ki povečujejo bogastvo, nasilje, zločine, razporeke, zakrito prostitucijo.

Strani raznih revij polnijo članki, ki v na- zapeljivejših barvah slikajo lagodno življenje v razkošnih vilah in hotelih, v dragih kopališčih in letoviščih, kjer se izzivalne ženske in izživeti »dandyji«, oblečeni v zadnjih Schubertovih modelih, na razkošnih »cocktail« sprejemih spogledujejo z raznimi izprijenimi ljubimci in lahkotnimi ljubimkami. S tako in podobno duševno plažo se nekateri moralno nezreli mladinci in mladinke neprestano dan za dnem hranijo, dokler jim takšen svet materialističnega uživanja ne postane edini cilj njihovega hrepenenja. Sčasoma postanejo slepi za vsako stvarno presojanje življenja in gluhi za še tako dobrohoten opomin. Kot Storžek po Indiji Koromandiji tavajo omamljeni za prividom namišljenega čarobnega sveta. In medtem ko se trudijo, da bi ga z lahkoto dosegli, se ne zavedajo, kako jim kot Storžku rastejo ušesa, kako se jim polagoma prazni v glavi in srcu in kako se jim v notranjosti pometeno razrašča nagona lakomnosti in sebičnosti ter sla po lagodnem življenju.

POGREZANJE V NEMORALO

In ker sodobno Indijo Koromandijo uživajo samo nekateri izvoljenci in izvoljenke, jih hočejo v vsem posnemati. Z divjo silo in brez vseh moralnih pomislekov se vržejo na njihovo pot. Posluževati se začno vseh sredstev, kot izkoriščanja, sleparij, poneverb in v elegantno obliko zakrite prostitucije, da le hitro in z lahkoto dosežejo svoj cilj.

Jugoslovanski filmski novorealizem

„Vlak brez voznega reda“

Jugoslovanski film se skoraj vsako leto udeleži najpomembnejših mednarodnih festivalov. Najbolj zanimiva je brez dvoma udeležba na dveh največjih in najbolj kritičnih — v Cannesu in Benetkah. Težko bi trdili, da je na teh festivalih doslej jugoslovanski film ostal nezapažen. Spomnimo se na uspeh slovenskega filma »Kekec« pred leti v Benetkah, ko je v skupini mladinskih filmov dobil prvo nagrado. Dve leti sta minili, ko je črnski igralec John Kitzmiller dobil v Cannesu nagrado za najboljšo moško vlogo v slovenskem filmu »Dolina miru«. Lani je slavil pravcato zmagoslavje hrvatski risani film, saj so v Cannesu proglasili risanko »Samec« režiserja Vatroslava Mimice za pravo odkritje, a na festivalu kratkih filmov v Benetkah so podelili temu filmu prvo nagrado. Samo zelo nejasni predpisi festivalskega statuta so jugoslovansko-norveški drami »Krvava pot« onemogočili pred štirimi leti v Cannesu tisti uspeh, ki bi ga brez dvoma doživela, če bi ji bilo mogoče nastopiti v festivalskem tekmovanju.

Letos se bo Jugoslavija udeležila festivala v Cannesu s filmom »Vlak brez voznega reda«, ki ga je režiral mladi režiser Veljko Bulajić, ki je po rodu iz Črne gore, a mu je prvi nastop omogočilo podjetje Jadran film iz Zagreba. Scenarij je napisal režiser sam, a med njegovimi sodelavci je bil pri končni obdelavi tudi znani italijanski scenarist Elio Petri. To ni nič nenavadnega, če povemo, da se je Bulajić mudil dve leti na študiju v Rimu in sodeloval v tem času z nekaterimi najbolj uglednimi neorealističnimi režiserji.

Bulajićev film obravnava zelo zanimivo snov: Spomladi leta 1946 so se v Jugoslaviji selile cele vaši iz revnih, pasivnih in med kotanje primorskega Krasa stisnjenih naselij v plodno in bogato ravnino Bačke, Banata in Vojvodine. Ljudje, ki so z največjimi žrtvami v krajih, kjer so prebivali stoletja, varovali skromne njivice, na katere so znosili zemljo na hrbtih, so šli nasproti novemu času, srečanju z zemljo, ki jo je treba sicer skoraj vse leto obdelovati, a tudi z zemljo, ki bogato poplača človekov trud. In film **Vlak brez voznega reda** govori o eni izmed takšnih vasic iz črnogorskega Primorja, ki se je lepega dne podala na pot in odšla vojvodinskim ravninam nasproti. S seboj so

in tako postanejo mladi iztirjenci in iztirjenke izkoriščevalci in zajedavci narodne in človeške skupnosti. Nekateri končajo v zaporih, drugorazredne »mondenke« obtičijo kot izžete limone ob stranpoti življenja, drugi sicer za daljšo dobo uživajo blagodat Indije Koromandije, toda vsi — bodite prepričani — prej ali slej ugotove, da so se v življenju bridko prevarali, da je bil ves tuji civilizacijski plašč le varljiv privid, ker jih je opeharil za edinstveno dobroto v življenju: za notranje zadovoljstvo, ki se poraja iz poštenja in dela.

Takšna pokvarjena družba je rakava rana vsakega naroda, saj ga vodi v splošni razkroj in izprijenost. Popolna sprostitve slabih nagonov nas pripelje samo do splošne anarhije in konec koncev do diktature ali celo do izgube narodne svobode.

Cemu omenjam, poreče kdo, ta pojav v razmišljanju o slovenstvu, ko pri nas ni razširjen v tolikem obsegu, da bi nam nevarno škodoval? Res je, hlastanje po lažnem civilizacijskem blišču pri nas še ni tako razširjeno kot drugod, vendar predstavlja veliko skušnjavo in vabo za marsikatero mladinko in mladinko, ki nista dovolj zakoreninjena v domačem etosu. In narodna mlačnost in brezbriznost nekaterih mladincev in mladink sta prva znaka takšne zaverovanosti v svet materialističnega uživanja življenja. Zato je naša dolžnost, da tudi z narodnega stališča zavračamo tuji lažni civilizacijski blišč, kajti ta le pospešuje potujčevanje in uničuje etične vrline, ki so odločilno pripomogle, da smo Slovenci kot narod in posamezniki preživeli najhujše čase v preteklosti. Tudi danes nam samo te moralne sile jamčijo, da bomo v bodočnosti izšli iz vseh gmotnih in duhovnih stisk kot zmagovalci.

KONEC

KNJIŽNA REDKOST

Leta 1857 je pesnik Giosuè Carducci izdal v San Miniato svojo prvo pesniško zbirko *Le Rime*. Takrat je knjiga stala nekaj vinarjev. Danes, po sto letih, je cena preostalim redkim izvodom zrastle na 35.000 lir. Tako kaže bibliofilski seznam pri Sansoniju.

Razveselili so nas s petjem

Zadnjo nedeljo popoldne je oddajal radio Trst A koncert pevskega zbora slovenskega učiteljskega iz Gorice. Zborno petje je zadnja leta pri nas precej nazadovalo, kar ima različne vzroke, a ta mladinski zbor nas je prijetno presenetil. Z užitek smo ga poslušali in čutilo dolžnost, da ga tudi javno pohvalimo. Glasovi so bili čisti in petje ubranonežno in brez tiste silovite deklamatoričnosti, ki hoče izraziti »borbenost«, pa postane samo nadležna. Pevovodji, ki na žalost pri oddaji ni bil imenovan (ali je bila temu vzrok njegova skromnost, ali pa le pozabljivost tistega, ki je oskrbel registracijo?), gre za to vse priznanje. Zelo lepi in prijetni so bili tudi solistični glasovi. Tako si želimo zapete naše stare ljudske pesmi in upamo, da bomo te mlade goriške pevce in pevke še večkrat slišali na našem radiu.

Pripomnim naj še, da je bil tudi izbor pesmi poseben. Vseboval je med drugim Prešernovo Zdravico, ki je vsaj jaz še nisem nikoli slišal zapeto tako lepo, brez retoričnih poudarkov, čisto v skladu s Prešernovim občutjem. Pri poslušanju zbora sem začutil željo, da bi nam zapel enkrat ljudske pesmi Beneških Slovencev, ki so med najlepšimi našimi ljudskimi pesmimi, a še premalo znane. Zdi se mi namreč, da je ta zbor po svojem nežnem in ubranem glasovnem materialu posebno primeren za njihovo tolmačenje, ki ne prenese »udrihanja«.

»PESNIKI IN NJIH STVARITVE«

Med najprikupnejšimi oddajami, kar nam jih nudi zadnji čas radio Trst A, so »Pesniki in njih stvaritve«, ki jih lahko poslušamo ob nedeljah zvečer. Skoro vse so bile doslej izvrstne, posebno vseh pa so nam bile oddaje o pesnici Sapho, o Garciji Lorci in Jožetu Pogačniku. Se najmanj nas je ganila zadnja o Waltu Whitmanu, morda zato, ker je bilo sorazmerno preveč razlage in premalo pesmi, ali pa so bile te presuho, premalo pesniško prevedene. V resnici so se recitacije slišale kot branje navadne proze.

Odlična je pri teh oddajah vedno glasbena spremljava. Le napovedovalki se je zadnjič spodrsnilo, da je izgovorila ime reke Potomac in ne Potomak.

Vsekakor je treba čestitati tistim, ki so prišli na zamisel teh oddaj, in tistim, ki jih pripravljajo. Zelimo si, da bi serije še ne bilo tako kmalu konec.

DOBER GLASBENI SPORED

Ob tej priložnosti naj končno spet enkrat izrečemo priznanje vodstvu glasbenih oddaj, ker so že dolgo (razen nekaterih nastopov pevskih zborov) odlične in pripravljene tako, da pride vsak na svoj račun, tako ljubitelji klasične kot tudi ljubitelji lahke glasbe. Le nekaj pogrešamo: več folklorne glasbe različnih narodov, zlasti evropskih. Takih oddaj nam je nudil naš radio pred nekaj leti več. Tudi z glasbene strani bi namreč radi spoznali druge narode. Ali bi ne bilo primerno pripraviti serije nedeljskih oddaj glasbe evropskih in drugih narodov, s kratko razlago, ki bi poudarila značilnosti folklorne glasbe vsakega naroda? Take oddaje bi gotovo našle obilo hvaležnih poslušalcev.

GOSPODARSTVO

Trte je že treba žveplati!

V naših krajih povzroča oidij večjo škodo kot peronospora. Če pa hočemo onemogočiti razvoj oidija, moramo trte žveplati, brž ko so novi poganjki dolgi 4 do 5 cm. Pri nas so pa povsod že tako dolgi in bi zato morale biti trte že požveplane. V bregu pod Sv. Križem bi morali trte žveplati že pred 10 dnevi.

A s čim naj žveplamo? Z navadnim žveplom ne, ker sončni žarki niso še tako močni, da bi raztopili navadno žveplo. Trtam namreč koristi žvepleni plin in ne žvepleni prah. Žveplati je treba s koloidalnim žveplom ali cosanom, ker le to sredstvo učinkuje tudi pri nižji toploti. Zadostuje, da je vreme suho in da je vsaj malo sončnih žarkov.

Za prvo žveplanje, ki naj se na vsak način izvrši še ta mesec, potrebujemo 150 gramov cosana ali 200 do 250 gramov koloidalnega žvepla, ki ga raztopimo v 100 litrih vode.

Drugo žveplanje (tudi s cosanom ali koloidalnim žveplom) bomo izvršili sredi maja in takrat bo najbrž potrebno škropiti tudi proti peronospori, kar opravimo z modro galico ali z nebakrenimi škropili, kot je aspor. Žveplo bomo primešali med škropilo proti peronospori, tako da bomo z istim sredstvom skušali preprečiti obe glivični bolezni.

Zgodaj mora škropiti zlasti tisti, ki goji tokajca!

TRTE IN GNOJILA

Mnogi poskusi so pokazali, da z vsakimi 100 kg grozdja odnesemo zemlji 550 gramov dušika, 200 gramov fosforove kisline in 700 gramov kalija. Te snovi moramo nadomestiti z gnojenjem, ker zemlja nima neizčrpnih zalog.

Dušik (azoto) pospešuje splošni razvoj trte in vpliva tudi na količino ter kakovost grozdja. Če pa je preveč dušika, je kakovost grozdja slabša: grozdje dobro ne dozori, vino je šibkejše, se teže zbistri in ni trpežno. Zato z dušičnim gnojenjem ne smemo pretiravati.

Fosfor ugodno vpliva na zdravje trte ter na dobroto in trpežnost vina.

Kalij (potassio) urejuje celotno delovanje trte in je nujno potreben: trte so bolj krepke in bolj kljubujejo raznim boleznim ter suši; les bolje zori, grozdje prej dozori in vsebuje več sladkorja, tako da dobimo močnejše vino, ki se prej zbistri in je bolj trpežno.

Zato moramo gnojiti predvsem s kalijem. Zanemariti seveda ne smemo niti gnojenja z dušikom in fosforom, a ravnati moramo pametno: trtam, ki slabo rastejo, bomo gnojili z večjimi količinami dušika, tistim, ki pa močno rastejo, z manjšimi količinami dušika in z večjimi kalija. Pravilno gnojenje trt je naslednje!

Prvo leto podkopljeimo jeseni na vsakih 100 m² vinograda po 200 kg dobrega hlevskega gnoja, naslednjo pomlad pa raztrosimo in podgrebemo še 4 kg superfosfata in 2 kg kalijeve soli.

Drugo leto gnojimo samo z umetnim gnojem, in sicer zgodaj spomladi s 5 kg super-

fosfata, z 2 kg kalijeve soli in 1 kg apnena-ga dušika (črni prah = calciocianamide).

V tretjem, petem, sedmem letu itd. gnojimo kot prvo leto, v četrtem, šestem, osmem letu itd. pa kot drugo leto.

DEŽEVNIKI — GLISTE

Prevečkrat se kmetovalci, vrtnarji in cvetličarji hudujejo nad velikimi glistami ali deževniki in čestokrat iščejo strupe, da bi jih uničili. Če bi to storili, bi izločili iz zemlje enega najkoristnejših zaveznikov, ki izdatno prispeva k rodovitnosti zemlje. Na gliste — deževnike se jezimo le zato, ker ne poznamo njih delovanja.

Gliste — deževniki ne škodujejo koreninam povrtine ali drugih rastlin, ker ne žive od rastlin, marveč samo od že razpadajočih rastlinskih ostankov. Vsi rastlinski ostanki pa jim niso enako tečni. Najbolj jim gredo v tek razpadajoči brestovi listi, mnogo manj hrastovi ali bukovi, najmanj pa igle iglavcev. Deževniki uživajo tudi podgobje (glivični micelij) in s tem razkuzujejo zemljo. Skupno z rastlinskimi ostanki pa požirajo tudi zemljo, ki jo pa zopet izločajo, in sicer premeleto ter prekvašeno s slino in drugimi izločki žlez njihovega prebavnega ustroja. Taka zemlja je mnogo rodovitnejša, kot je bila, preden jo je deževnik použil.

V enem letu en deževnik prekvasi le nekaj desetnih gramov zemlje, a ker jih je mnogo, se grami namnožijo na tone. Na stalnih travnikih živi na vsakem hektaru

od 3 do 7 milijonov deževnikov, kot so ugotovila opazovanja v Angliji, Nemčiji, Rusiji, Franciji in drugih državah. V Švici in na Holandskem so dognali, da jih živi na enem hektaru tudi 15 milijonov. Že njihova teža je ogromna: 2 milijona deževnikov tehta 450 kg, kot je ugotovil l. 1955 Avstralec Reynolds. V naših zemljah moramo računati težo deževnikov na več kot 1000 kg na hektar. V nekem bolj suhem kraju v Nemčiji so vso od deževnikov izločeno zemljo ocenili na okoli 10 ton, v bližini Züricha v Švici pa na 70 ton na leto in hektar.

Toda nekateri deževniki žive samo v zgornji zemeljski plasti, drugi pa globlje. Tu kopljejo majhne rove in s tem omogočajo, da ima zrak dostop v notranje plasti zemlje, s čimer se njena rodovitnost dviga. Nekateri rovi segajo tudi 2 m globoko. Od deževnikov prevrtana zemlja lahko vsrka mnogo več vode, ki navadno učinkovito pripomore, da dobimo večje pridelke.

Končno bi lahko navedli, da se zemlja tudi kemično izboljša, če je v njej mnogo deževnikov. Naš kmetovalec, vrtnar in cvetličar ne sme zato gledati v deževnikih — glistah sovražnika, katerega je treba uničiti, temveč prijatelja, ki bi ga bilo treba podpreti in zaščititi.

IMAS SE KORUZNO SLAMO?

Do 15. aprila mora biti po zakonu porabljen vsa koruzna slama, ker se v njej nahaja buba koruznega črva, ki povzroča veliko škodo koruzi. Kdor ne spoštuje teh predpisov in ga oblastva odkrijejo, je lahko strogo kaznovan. Toda ne iz strahu pred kaznijo, temveč zato, da očuvamo skupnost pred znatno škodo, moramo pravočasno uničiti vso koruzno slamo.

Boks — Tržačan Loi je v 15 krogih premagal Marconija in si s tem zagotovil naslov evropskega prvaka velter kategorije.

SPORT NA TRZASKEM

Ob peti obletnici ustanovitve taborniške organizacije so Tržačani nastopili 11. in 13. aprila v Kopru in se srečali s tamkajšnjimi taborniki. Tržačanke so se pomerile s Koprčankami v odbojki in zmagale (15:8, 15:12). V moški odbojki so prevladali Koprčani. Njihov način igre je na visoki ravni; tržaški taborniki potrebujejo predvsem še veliko smotrne vadbe. Na srečanjih v namiznem tenisu so prav tako zmagali koprski taborniki (v njihovem moštvu je nastopil tudi mladinski prvak Primorske Ljubo Kumar). Tržaško moštvo so sestavljali: K. Cibic, E. Cibic in Ukmar; koprsko pa: Kumar, Klanjšček in Korošec. V napetem srečanju med Ukmarjem in Kumarjem je po zagrizeni borbi zmagal Kumar. Lepa je bila igra med E. Cibicem in Korošcem. Kumar je moral napeti vse sile, da mu je uspelo odpraviti nasprotnika. Končni izid je bil 5:2 v korist Koprčanov. Srečanja v šahu so se končala z neodločenim izidom (6:6).

NAMIZNOTENIŠKI TURNIR

Pripravljali odbor slovenskih športnikov je priredil prvi večji letošnji namiznoteniški turnir. Prijetno so presenetili Prosečani, a tudi igralci ostalih moštev so zaigrali zrelo. Novinci II. skupine so se pomerili 13. aprila. Tekme so se takole zaključile: Cesar - Vrša 0:2; Bogatec - Starc 2:0; Furlan - Starc 0:2; Cesar - Starc 0:2; Bogatec - Mijot 2:0; Vrša - Mijot 2:0; Vrša - Starc 0:2; Furlan - Mijot 2:0; Cesar - Mijot 2:0; Bogatec - Vrša 0:2; Furlan - Vrša 0:2; Cesar - Furlan 0:2; Cesar - Bogatec 0:2; Furlan - Bogatec 0:2. Ker so trije (Starc, Bogatec, Vrša) imeli na koncu tekmovalja enako število točk, so morali zaigrati še dodatne tekme: Starc - Bogatec 1:2; Starc - Vrša 1:2; Vrša - Bogatec 2:0. **Končna lestvica je:** 1. Vrša, 2. Bogatec, 3. Starc, 4. Furlan, 5. Cesar, 6. Mijot.

(Nadaljevanje na 10. strani)

Sportni pregled

MADŽARSKA — JUGOSLAVIJA 4:0

V Budimpešti sta se v nedeljo pred 100.000 gledalci srečali nogometni reprezentanci Madžarske in Jugoslavije. Srečanje se je zaključilo s 4:0 v korist Madžarov. V prvem polčasu sta si bili moštvi enakovredni. Madžari so zaslužili zmago le v drugem polčasu, ko je jugoslovanska obramba zaigrala dokaj slabo. Jugoslovanski napad ni znal izrabiti ugodnih prilik. Splošno znana napaka jugoslovanskih napadalec je, da niso odločni ob streljanju v vrata. Eden teh je tudi srednji napadalec Zebec, ki že dalj časa ni igral. Že skoraj 30 let niso Jugoslovani zmagali v dvoboju z Madžari. V Budimpešti sta se istega dne srečali tudi mladinski moštvi Madžarske in Jugoslavije. Izid je bil 3:2 za Madžare. V Skopju sta nastopili B moštvi obeh držav. Jugoslavija je zabil en gol, nasprotniki pa nobena. Enak izid, in sicer v svojo korist, so Jugoslovani dosegli v dvoboju mladih moštev, ki sta nastopili v Nišu.

SPORT PO SVETU

Rugby — V Dublinu sta se pomerili moštvi Irske in Francije. V tej poslednji tekmi turnirja Petih narodov so zmagali Irski (9:5). Lestvica je takale:

Francija	4	2	1	1	28:15	5
Irska	4	2	0	2	23:19	4
Wales	4	2	0	2	21:23	4
Anglija	4	1	1	1	9:11	4
Škotska	4	1	1	2	12:25	3

Avtomobilizem — V Aintreeju je na dirki »200 milj« zmagal Francoz Behra na vozilu Ferrari, drugi je bil Anglež Brooks. Stirling Moss je zaradi slabega delovanja vozila odstopil.

Kolesarstvo — Na 45. dirki Pariz - Bruselj so se izkazali zlasti Belgijci. Schoubben je privozil na cilj 289 km dolge poti pred Vannitsenom in Pobletom.

6

Za
naše

n a i m l a i š e

V e l i k i

d e t e k t i v

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

61

Toda tisti lepi poletni dan je bil kljub rahli bojzani, da ne pojde vse tako hitro, kot so mnogi upali, za nas vendarle srečen dan. Nihče ni odkrito kazal svojega veselja, da bi ne povzročil v SS-ovcih kake divje reakcije, vendar pa je v naših dušah kar prepevalo in iz vseh oči je žarelo veselje in oživljeno upanje, da bomo le dočakali konec suženjstva. Tudi v taborišču so že vsi vedeli za zavezniško izkrcovanje in v ozračju je zavelo nekaj prazničnega, kakor na veliko noč, čeprav se dan v ničemer ni razlikoval od drugih v tednu. S skritim ironičnim posmehom smo ogledovali SS-ovce in si mislili: »Kmalu pride dan, ko boste dajali odgovor za svoje zločine ali za to, da ste brez odpora izpolnjevali povelja zločincev in mučili ter pobijali sebi enake, kot da ste popolnoma pozabili na tisto, kar so duhovniki poldrug tisoč let učili z evropskih prižnic, in da ste se kot v omami vdali demagogiji tistih, ki ste jim pustili, da so zavladali nad vami.« Zdeli so se nam bolj tihi in zaskrbljeni kakor po navadi, nekateri pa tudi še bolj razbrzdani in izzivalni v svojem obnašanju, kar pa se nam je zdelo hlinjeno in

prisiljeno. Morda smo se motili, a predstavljali smo si pač, da ne morejo biti iskreno dobre volje.

Seveda je kmalu sledilo razočaranje tudi za nas. Naše tihe neprijetne slutnje so se začele uresničevati. V Franciji so zavezniški napredovali v tako počasnem tempu, da ni bilo težko izračunati konec vojne.

Najbolj žalostni dan, ki smo ga doživeli v Wildparku, pa je bil čudovito lep, miren sončen dan, morda proti koncu avgusta 1944. Tisti dan kot nalašč niti ni bilo protiletalskih alarmov: nobeno zavezniško letalo se ni prikazalo na bavarskem nebu. Bilo je še zgodaj, morda okrog desetih, in toplo poletno sonce je pilo zadnjo roso z visoke trave. Pod nebom so žrgoleli škrjančki in z visokih dreves v parku so se klicali kobilarji. Ves Wildpark je dihal mir in spokojnost, kakor ča je vojna nekje daleč in ne bodo njeni valovi nikoli pljusnili do sem. Med grmovjem je bilo videti skupine internirancev kot sprehajalce v parku. Slišati je bilo njihove klice in celo smeh. Od daleč smo videli prof. Bernota, ki je počasi šel po belo posuti stezi in se zdaj pa zdaj sklonil nad kak cvetni grm, ki je rasel ob poti. Pobožal ga je in opazoval kot zdravnik otroka. Močala si je stekel jopič, ker mu je bilo vroče, in je sedel v travi pod drevesom pri ribniku ter si brisal znojno čelo. Bilo mu je vedno najbolj vroče, ker je bil debel in sangvinik

TEDENSKI KOLEDARČEK

26. aprila, **nedelja**: Marcelin
 27. aprila, **ponedeljek**: Peter Kan
 28. aprila, **torek**: Pavel od Križa
 29. aprila, **sreda**: Robert
 30. aprila, **četrtak**: Katarina
 1. maja, **petek**: Praznik dela — Sv. Jožef
 2. maja, **sobota**: Atanazij

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 22. aprila si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	617—621 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	90—92 lir
100 francoskih frankov	123,70—124 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	148,75—149,75 lir
švicarski frank	143—144,50 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 26. aprila, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj — kronika 7 dni v Trstu; 15.40 Zbor Ivan Cankar; 17.00 Poštenjak po potrebi, veseloigra v 5 dej. (Jean Giraud - Lelja Reharjeva). Igrajo člani SNG v Trstu; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: Giosuè Carducci (Alojz Rebula); 22.10 Antologija slovenske vokalne glasbe.

Ponedeljek, 27. aprila, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Iz življenja tujih ptičev — »Varuh krokodilov«; 18.10 Koncert pianista Pavla Sivića; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Jacques Offenbach: Hoffmanove pripovedke, fantastična opera v 3 dej., ork. in zbor Tržaškega obč. gledališča Verdi. Približno ob 21.30 Opera, avtor in njegova doba. Približno ob 22.00 Mala literarna oddaja.

Torek, 28. aprila, ob: 18.00 Z začarane police: France Ravan: »Skoči žaba«; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Obletnica tedna: »Ob 100-letnici druge vojne za zedinjenje Italije« (Boris Mihalič); 22.00 Umetnost in življenje — Iz zgodovine portreta: »Portret pri orientalskih narodih« (Mario Kalin); 22.30 Samospevi Josipa Pavčiča.

Sreda, 29. aprila, ob: 18.00 Radijska univerza — Luigi Volpicelli: Poklicna usmeritev — »Podoba poklicev in osebnosti«; 18.10 Chopin: Koncert št. 1 v e-molu, op. 11 za klavir in ork.; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 20.30 Slovenske instrumentalne zasedbe; 21.00 Alenka, veseloigra v 3 dej. (Anton Koren). Igrajo člani RO.

Četrtak, 30. aprila, ob: 12.55 Orkester Andre Kotelanetz; 18.00 Z začarane police — Marija Polak:

»Petelinček in putka«; 19.00 Sola in vzgoja — Ivan Teuerschuh: »Kateri poklici so najprivlačnejši za našo mladino?«; 21.00 Zgodovina odkrivanja sveta — Afrika — Mirko Javornik: »Jetičnik v gorah mešca«; 22.00 Iz sodobne književnosti — Dominik Smole: »Crni dnevi in beli dan«, ocena M. Jevnikar.

Petek, 1. maja, ob: 8.30 Male slovenske zasedbe; 10.00 Romy Bole: »Delavec in uspeh podjetja«; 15.20 Poje Jelka Cvetežar ob spremljavi orkestra Franka Russa; 16.00 Brkonja Čeljustnik, mladinska zgodba (Bogomir Magajna - Jože Zupan). Igrajo člani RO; 18.00 Radijska univerza — msgr. J. Ukmar: Problem ločitve zakona po kanonskem pravu — »Nadaljni razdiralni zadržki«; 18.10 Koncert basista Ante Zmikiča, pri klavirju Gojmir Demšar; 21.00 Od tvojega do mojega, drama v 3 dej. (Giovanni Verga - Lada Mlekuževa). Igrajo člani RO.

Sobota, 2. maja, ob: 15.00 Kodaly: Harry Janos, suita; 16.00 Novelist tedna; 16.20 Jugoslovanske narodne pesmi in plesi; 18.00 Oddaja za najmlajše: Zalost in veselje, 1. slika — mlad. zgodba (Andrejčkov Jože - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 20.40 Vokalni kvintet Niko Stritof; 21.00 Bettina, enodejanka (Alfred de Musset - Marij Maver). Igrajo člani RO.

ŽENSKI KOTIČEK**KAKO HRANIMO ŽIVILA**

Sladkor se redko pokvari. Če je v vlažnem prostoru, postane trd in se spremeni v kepe. Napadejo pa ga tudi mravlje. Da se rešimo teh nevarnosti, hranimo sladkor v pločevinastih škatlah ali v steklenih posodah, ki naj bodo neprodušno zaprte.

Olje ostane, če je dobro shranjeno, nepokvarjeno, največ eno leto. Olje hranimo tako kot mast. Steklenico zavijemo v debel temen papir.

Stročnice lahko precej časa (tudi eno leto) hranimo v steklenih ali pločevinastih posodah ter v papirnatih vrečkah. Če so stročnice pre stare, se težko skuhamo in je bolje, da jih ne zaužijemo. Pametno je, da včasih pregledamo, ali so plodovi preluknjani, kar pomeni, da so se vanje vselili hroščki. Pokvarjene plodove operemo v vreli vodi, posušimo in hitro skuhamo. Vlaga povzroči, da začno stročnice trohneti.

DROBNI NASVETI

■ Bezgovo semé na vroči peči odstrani neprijeten duh po vlagi.

■ Bronaste predmete moramo čistiti z mehko kožo, ki smo jo namočile v špirit.

■ Pisane tkanine bodo lepše, če jih operemo v mlačni vodi z nekaj kapljic kisa. Kadar so tkanine rdeče barve, ravnamo enako, le da jih peremo v mrzli vodi.

■ Posodo, v kateri kuhamo čaj, moraš od časa do časa dobro pomiti. V ta namen kuhaj v posodi

krompirjeve olupke, s katerimi lahko pomiješ tudi steklene in porcelanaste predmete. Če splakneš posodo z vodo, v kateri je modrilo, bo posoda zadočila lesk.

SPORTNI PREGLED

(Nadaljevanje z 8. strani)

Srečanja igralcev I. članske skupine so bila zanimivejša, saj so v tej skupini nastopili igralci, ki so nam že dobro znani zaradi njihovega uspeha na prejšnjih turnirjih. Tekmovanje je bilo 15. aprila. Zelo borbeno je bila tekma med Rudolfom in Karlom Cibicem. Izidi: Rudolf - Cibic 2:1; Ukmar - Sirca 1:2; Zivec - Sirca 1:2; Rudolf - Sirca 2:0; Cibic - Sirca 0:2; Ukmar - Cibic 2:1; Zivec - Sirca 1:2; Rudolf - Zivec 2:0; Rudolf - Ukmar 2:0; Zivec - Ukmar 1:2. **Končna lestvica**: 1. Rudolf, 2. Sirca, 3. Ukmar, 4. Zivec, 5. Cibic.

Člani II., III. in IV. skupine so se pomerili 18. in 19. aprila. Na tekmovalju je bilo nekaj presenečenj, toda zmagali so najboljši. V **II. skupini** je največ uspehov dosegel Klavdij Grbec, ki je odpravil vse nasprotnike z 2:0 in le Hrvatina z 2:1. Lestvica te skupine je takale: 1. Grbec, 2. Hrvatina, 3. Posega. Ko so se končala srečanja **III. skupine**, so trije tekmovalci imeli enako število točk. Po dopolnilnih tekmah so se najboljši igralci takole razvrstili: 1. Kovačič, 2. Cesarec, 3. Sosič. Tekme **IV. skupine** so bile v Nabrežini. Tamkajšnji igralci so prvič nastopili na kakem pomembnem turnirju in kar precej dobro zaigrali. Končna lestvica IV. skupine je: 1. Merlak, 2. Milič, 3. Syetič.

Med začetniki I., III. in IV. skupine so se predvsem odlikovali Prosečani. V **I. skupini** je bil najuspešnejši Bucaj, sledita mu Jercov in Lavriha. Igralci **III. skupine** so se takole razvrstili: 1. Milič, 2. Bole, 3. Rebula. Izmed nastopajočih **IV. skupine** je dosegel največ zmag Stoka, sledita mu Puntar in Sirca.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU

V soboto, 25. aprila, ob 18. uri v Borštu
 Marija Holkova

PEPELKA

V nedeljo, 26. aprila, ob 17. uri v Ilvorani na stadionu Prvi maj, Vrdelska cesta 7
 Leopold Lahola

MADEŽI NA SONCU

V torek, 28. aprila, ob 20.30 v kino Ilvorani štedenj, v sredo, 29. aprila, ob 20.30 na Kontovelu
 Sremac - Kosar

POP CIRA IN POP SPIRA

Izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
 Telefon 29-477

po temperamentu. Jaz sem tisti dan sejal pesek z dvema drugima tik ob zidu, ki je delil Wildpark od SS-ovskega taborišča. Počasi, kolikor se je največ dalo, smo pogrezali lopate v velik kup gramoz in ga metali na kovinsko mrežo ter se pogovarjali razne ničevosti, morda o preteklosti, morda o bodočnosti.

Nenadno je počil onkraj zidu strel. Bilo ga je komaj slišati. Moral je biti iz revolverja. V hipu smo umolkneli in se spogledali. Streljanja smo bili sicer vajeni, saj je bilo po cele dneve neprestano slišati prasketajoče strele pušk ter drdranje strojnic in brzostrelk z SS-ovskih vežbališč. A tisti strelji so prihajali vedno iz iste daljave in vedno v istem ritmu. Bili smo jih že tako vajeni, da smo jih dojemali le še podzavestno. Zavedali smo se jih kvčjemu takrat, ko so utihnili. Takrat smo pomislili »Aha, nehali so. Poldne, je. Zdaj gredo h kosilu.« In smo začeli razpravljati o tem, kaj bodo »žrli« SS-ovci za obed. Nekateri so tolažili sebe in nas z zatrjevanjem, da tudi njim vedno bolj manjšajo obroke, kar pa je bilo težko verjeti, ker so bili povečini rejeni kot prašički in vsi so imeli tudi lepo rožnato polt.

Ta strel onkraj zidu, morda sto ali stopetdeset metrov proč. pa je bil nekaj nenavadnega. Od tam nismo pri delu v Wildparku še nikoli slišali strela. Spogledali smo se v nekaki grozni slutnji. Nekaj v nas nam je takoj reklo, da se dogaja nekaj hudega. Stali smo z lopatami v rokavi in poslušali. Spet je bilo vse tiho. V tisto tišino je odjeknil drug, osamljen strel. Razločili smo ga boljše, ker smo ga čakali. Nato je bilo nekaj hipov spet vse tiho, potem pa se je zaslišal tretji strel. Najbolj grozni so bili tisti nekajminutni

presledki med posameznimi strelji. Čutili smo, da se nekaj dogaja, nekaj strašnega: da na oni strani morijo. Nobeden izmed nas ni tega izrekel, a vsi smo to mislili in si brali to misel z obrazov.

Nenadno je bilo, kot da je ves Wildpark utrpnil v tišini. Nič več ni bilo slišati ne govorjenja ne smeha, kot da so vsi slišali tiste tihe, zahrbtne revolverjske strele. In čudno: res so jih vsi slišali in vsi so enako razumeli. Še pliči so utihnili, kot da tudi oni v otrpli grozi in držeč glavico postrani, prisluškujejo tistim strelom, ki niso bili njim namenjeni. Njih ni v Wildparku nihče streljal. Nobena lopata ali motika ni več zažvenketala ob kamen in Močala pod drevesom je molčal, kot da je zaspal. A je sedel in nastavljal uho. Nagonsko sem se ozrl proti najbližjemu SS-ovskemu stražarju ob vrtnem zidu. Tudi on je stal kot okamenel. Roka s cigareto mu je ostala na sredi poti do ustnjo.

Tako sta minuli dve uri. Zdaj pa zdaj je zaprasketal v tišini nov strel. Potem je spet vse utihnilo. Še nikoli ni vladala na oni strani zidu v SS-ovskem taborišču taka tišina. Zdelo se je, kot da tudi tam vse pridržuje dih. Le strelji so se oglašali — kakih sedem ali osem strelav s krajšimi presledki — nato pa je spet vse utihnilo. Že smo mislili, da se ne bodo več oglašili, ko je spet odjeknil pok. To je trajalo skoraj do poldneva. Še nikoli si nismo tako želeli alarma, ki bi naznanil bližanje zavezniških letal, kakor tisto jutro, a usoda je hotela, da jih prav tisti dan ni bilo. Morda bi se ne bilo nič spremenilo, a bilo bi nam v olajšanje in tolažbo. Proti poldnevu pa je odnekod proniknila v Wildpark vest, da ubijajo onkraj zidu skupino ruskih častnikov z 29. bloka. (Dalje)